

Asia: Lausuntopyyntö Pyhännän Pilpänkankaan tuulivoimahankkeen YVA-selostuksesta (POPELY/660/2023)

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi, kirjaamo@lvv.fi

Lausunto

1 Johdanto

Myrsky Energia Oy suunnittelee 14–30 voimalan tuulivoimapuistoa Pyhännälle Pilpänkankaan alueelle. Tuulivoimaloiden pyyhkäisykorkeus on 300 m. Hankealueen pinta-ala on n. 3 900 ha. Sähkön siirron osalta tarkastellaan uuden 400 kV siirtymävoimajohdon rakentamista Viitamäen sähköasemalta Lapinsalon sähköasemalle ja sieltä Elenian 110 kV voimajohdon rinnalla uudelle Kiviahon sähköasemalle.

2 Lausunto

Pyydettyä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Lausunnossaan Luke keskittyy Metsästyslaissa (28.6.1993/615) 5 § (13.7.2018/555) lueteltuihin riistalajeihin.

Metsäkanalinnuille arvioidaan selostuksessa koituvan kohtalaisia vaikutuksia. Hankealueelta paikannettiin yksi metson soidin ja useita yhden kukon soittimia. Teeren soittimia havaittiin lähes kaikilla alueen soilla ja avoimilla paikoilla. Alueella on myös pyitä ja riekkoja.

Luke huomauttaa tässä yhteydessä, että mikäli soittimilla havaittujen metsokukkojen määrää käytetään mahdollisten haittavaikutusten suuruuden arvioinnissa, tulee käsitellä soittimen kukkojen lukumäärän epävarmuutta. Kaikki kukot eivät välttämättä ole kartoitushetkinä soidinkeskuksessa, vaikka ne siellä keskimäärin viihtyvätkin kiivaimpaan soidinaikaan.

Hankkeen kaikissa vaihtoehtoissa sijoittuu useita voimaloita alueelle, jossa riekkoja tavattiin. Selostuksen mukaan riekkokantaan tulee täten kohdistumaan elinympäristön vähenemisen lisäksi kohtalaista tai suurta häiriövaikutusta. Tätä negatiivista vaikutusta tulisi pyrkiä lieventämään, erityisesti huomioiden ympäristöön suunniteltujen muun uusiutuvan energian hankkeiden yhteisvaikutukset.

Selostuksessa metsäpeuraan kohdistuvat vaikutukset arvioidaan vähäisen kielteisiksi. Yhteisvaikutukset Konnunsuon ja Lapinsalon hankkeiden kanssa kuitenkin korostavat sekä sudelle että metsäpeuralle aiheutuvia vaikutuksia, jolloin kokonaisvaikutukset näihin lajeihin kohoavat kohtalaisen kielteisiksi.

Pilpänkangas on osa laajaa ja useita tuulivoimahankkeita sisältävää kokonaisuutta. Kuten metsäpeuraselvitys ja Luken omat tiedot osoittavat, niin Pilpänkangas ja viereiset hankealueet ovat metsäpeuran asuttamia ja osa Suomenelän pohjoisosan metsäpeurakannan elinaluetta. Hankealue ja sen läheiset hankkeet ovat metsäpeuran kesäelinympäristöä ja pohjoisten peurojen vaellusreittiä.

Erityisesti viereiset avosuot ja reunakankaat ovat metsäpeurojen käytössä. Hankealueen vieressä on myös Natura2000-alue, jossa metsäpeura asuu ja jota se käyttää kesällä ja vaellusten aikana. Selvityksissä on panostettu metsäpeuraan esittämällä tietoa pantapeuroista, omista inventoinneista ja kirjallisuudesta. Luke huomauttaa, että nykyinen pantapeura-aineisto on otos koko vaadinpopulaatiosta, joten aineiston osoittamiin aineistoihin sisältyy jonkin verran epävarmuutta. Liitteenä olevaan metsäpeuraselvitykseen (2023 Luke on jo lausunut Neittävänvaaran ja Honkalankaan, eikä siihen ole lisättävää.) Luke huomauttaa, että lisääntymisaikaan tehty lentolaskenta ei ole suositeltavaa siihen sisältyvän häirintäriskin vuoksi ja se on myös luvanvaraista. Luke tunnistaa, että harvalukuisen metsäpeuran inventointi on todella haastavaa erityisesti kesällä ja sen kehittämiseen tulisi panostaa nykyistä enemmän.

Lisäksi selvityksissä esitetään jonkin verran tietoa porojen vasteista tuulivoimaan. Käytettyjen aineistojen ja osin myös menetelmien perusteella eri vuosikierron aikaista metsäpeuran tilankäyttöä on käsitelty riittävästi. Selvityksen pääpaino on metsäpeuran esiintymisessä, käyttäytymisessä (tilankäytössä) ja mahdollisissa tilankäytön muutoksissa, jos elinympäristöjä rakennetaan. Samalla arvioidaan alueen merkitystä metsäpeuralle ylipäätään ja aineistot ovat siihen riittäviä, vaikkakin sisältävät epävarmuuksia. Välttämiskäyttäytymisestä tai sen puutteesta on esitetty useita esimerkkejä. Myös häiriöetäisyyksistä on referoitu kirjallisuutta ja esitetty omia tulintoja ja johtopäätöksiä. Kuten muutkin hankekohtaiset selvitykset, pääpaino on ko. hankkeen vaikutuksissa ja vaikka laajaa yhteisvaikutusten arviointia tarvittaisiin.

Luke huomauttaa, että yksilöiden käyttäytyminen on monimutkainen prosessi, jossa yksilöt tasapainoilevat eri tekijöiden välillä. Rakennetuissa elinympäristöissä pienen mittakaavan välttelystä tai sen puutteesta huolimatta on havaittu negatiivisia demografisia seurauksia, joita on hiukan tuotu esille selvityksessäkin. Käyttäytymisekologinen näkökulma on vain yksi osa laajojen elinympäristöjen muutosten problematiikassa. Vaikka välttelyvaikutus on toiminnallista luontokatoa, niin ylipäätään eri tekijöiden demografisten seurauksien tutkiminen on hidasta ja vaatii pitkäaikaisia resursseja. Sen vuoksi Pohjois-Amerikkalainen karibukirjallisuus koskien myös pitkän ajan demografisista seurauksista on tällä hetkellä parasta saatavilla olevaa tietoa. Luke myös näkee, että normaalin metsätaloussikäytössä olevat metsäalueet naturasoiheen muuttuvat rakentamisen myötä rakennetuiksi elinympäristöiksi, joten muutos nykytilasta on merkittävä ja laajoilla alueilla. Muutos on esitetty selvityksissä ja selostuksessa tarkasti kuten myös muissa lähihankkeiden selostuksissa ja ohjelmissa.

Selvityksissä esitetään monitulkintaisia hypoteeseja ja pohdintoja, joiden perusteet jäivät toisinaan vaikeaselkoisiksi tai yksipuoliksi. Esimerkiksi välttelyvaikutuksen puuttumista nykyisestä Rangifer-kirjallisuudessa on pohdittu ja esitettiin esim. 500–1000 m välttelyvaikutusvyöhykkeitä, joka on ristiriidassa esim. Tolvanen ym. (2023) porotutkimuksen välttelyvaikutuksen mediaanin (5 km) kanssa. Lisäksi välttelyn havaitsemiseen tai puutteeseen johtaviin tekijöihin olisi hyvä kiinnittää enemmän huomiota myös selvityksissä, koska myös ne voivat olla myös metodologisia tai sellaisia, jotka villin metsäpeuran näkökulmasta eivät ole realistisia. Selvityksessä esitettyjen monien hypoteesien, arviointien ja pohdintojen arviointi yksittäisessä lausunnossa erikseen seikkaperäisesti ei ole mahdollista, vaikka se olisi hyödyllistä.

Luke näkee, että selvityksissä tulisi kiinnittää vähintään yhtä paljon huomiota maankäytön ja muiden kumulatiivisten vaikutusten demografisiin seurauksiin tieteellisine julkaisuineen kuin käyttäytymiseen. Maankäytön demografisiin seurauksiin liittyvien julkaisujen referointi on jäänyt vähälle.

Selvityksissä kiinnitetään huomiota ns. tottumishypoteesiin, jonka seuraukset tulkitaan lähes kaikissa vastaavissa selvityksissä positiivisiksi, vaikka tiedekirjallisuuden perusteella rakennettujen elinympäristöjen käytöllä on ollut myös negatiivisia vaikutuksia Rangifer-populaatioihin. Monissa eri selvityksissä toistuva tottumishypoteesi on erityisen ongelmallinen, koska yksilöiden käyttäytymiseen vaikuttavien tekijöiden välisten vaihtokauppatilanteiden, yksilöiden valintaan vaikuttavien rajoitteiden ja em. vaikuttavien tekijöiden muodostamaa mekanismia ja varsinkin em. tekijöiden seurauksia harvoin tunnetaan. Joidenkin yksilöiden motivaatioon käyttää vaikkapa rakennettuja elinympäristöjä voi vaikuttaa mm. ravintorajoitteisuus, saalistuspaine tai kotipaikkauskollisuus, jolloin käyttäytyminen voidaan tulkita virheellisesti tottumiseksi tai jopa sopeutumiseksi, vaikka rakennetun elinympäristön käyttö olisi seurauksiltaan huono tai puutteellinen valinta yksilöiden kelpoisuuden (jälkeläistuotto ja hengissä pysyminen) näkökulmasta. Useat tutkimukset viittaavat siihen, että laajamittaisen maiseman tason elinympäristön muutoksen (myös maankäytön) seurauksena Rangifer-populaatiot menestyvät heikosti. Kun populaatio pienenee, niin usein sen yksilöt ovat tehneet huonoja valintoja tai eivät pysty käyttäytymään optimaalisesti nykyisessä elinympäristössään. Usein käyttäytymisten populaatiotason seuraukset havaitaan vasta pitkän ajan kuluessa. Toisinaan elinympäristön muutokset ovat niin nopeita ja laajoja, ettei metsäpeuran tapaisilla pitkäikäisillä eläimillä ole edes mahdollisuuksia sopeutumisiin, jolloin seuraukset ovat sattumanvaraisia. Kuten selvityksen tekstissä on useissa kohdissa viitattu, niin nykyisen laajan tiedekirjallisuuden perusteella laajat maisemantason muutokset ovat merkityksellisempiä kuin yksittäiset pienen mittakaavan välttelyt. Tämän seurauksena mm. kompensatiot ovat vaikeita ja vaikeutta lisää sopivien jo nykyisin vallitseva laadukkaiden elinympäristöjen puute.

Luke huomauttaa lopuksi, että koko Suomenselän alueella nykyinen puhtaan siirtymän suunnitelmien ja rakentamisen nykyisessä laajuudessaan tuottavat pahimmillaan olosuhteet, jolloin kokonaisuus ei ole kestävä erityisesti pitkällä aikavälillä, jota tuulivoimaloiden tekninen käyttöään perusteella odotetaan. Vaikutukset ulottuvat useiden metsäpeurasukupolvien päähän, eikä rakennettujen elinympäristöjen jatkokäytöstä ole riittäviä suunnitelmia. Suomenselän kannan maakuntien metsäpeura-alueiden tuulivoimasuunnitelmat ovat osa koko Suomenselän kattavaa luontokatoa (myös toiminnallista luontokatoa), joka muodostuu kaikista niistä rakenteista ja niiden häiriövyöhykkeistä, joita suunnitellaan kattavasti koko Suomenselän metsäpeuran populaation alueelle poronhoitoalueelta Pirkanmaalle asti. Luke näkee, että nykyiset puhtaan siirtymän (tuulivoima) rakentamisen suunnitelmat tuottavat riskin koko EU:n ainoalle elinvoimaiselle Fennicus-alalajin populaatiolle ja eri tavoitteiden yhteensovittamista tarvitaan nykyistä enemmän yli hanke- tai hallinnollisten rajojen.

Luke samalla näkee, että nykyisen puhtaan siirtymän toteutus ja esim. biodiversiteettitavoitteet ovat keskenään ristiriitaisia, koska tuulivoimaa on rakennettu, rakenteilla ja suunnitteilla koko Suomenselän metsäpeura levinneisyydelle ja keskeisille alueille.

Sen vuoksi Luke toivoo, että myös Pilpänkankaan paikallinen metsäpeurakanta huomioitaisiin maankäytön suunnittelussa ja rakentamisen sijoittelussa varsinkin, kun rakentaminen on Pilpänkankaan lisäksi erityisen laajaa. Tällöin selvitysten arvio kohtalaisista negatiivisista vaikutuksista ja erityisesti yhteisvaikutuksista on perustellusti aliarvio vaikutusten merkittävyydestä. Luke myös näkee, että eri selvityksissä tarkennettaisiin ko. alueen merkitystä villin suurpeto-hirvieläinyhteisön kokonaiskestävyyden näkökulmasta.

Yhteisvaikutusten osalta selostuksessa todetaan, että jos kaikki läheiset hankkeet (Pilpänkangas, Konnunsuo ja Lapinsalo) toteutuvat maksimivoimalamäärillä, nykyinen melko rauhallisten metsäalueiden määrä vähenisi ja muodostuisi yhtenäinen laaja häiriöalue. Tällöin vaikutusten arvioidaan kohoavan suuremmille nisäkäslajeille korkeintaan kohtalaisen kielteisiksi. Luke toteaa, että tätä riskiä tulisi pyrkiä hallitsemaan ja esittää konkreettisia lievennyskeinoja ja kompensatiomahdollisuuksia.

3 Lausunnon tiivistelmä

Luke korostaa arvioihin liittyviä epävarmuuksia ja huomauttaa, että laajat maisematason muutokset, kumulatiiviset vaikutukset ja pitkän aikavälin demografiset seuraukset ovat todennäköisesti merkittävämpiä kuin yksittäiset lyhyen aikavälin käyttäytymishavainnot. Luke katsoo, että Suomenselän laajamittainen tuulivoimarakentaminen muodostaa riskin metsäpeurakannan pitkän aikavälin elinvoimaisuudelle. Lieventämis- ja kompensatiokeinoihin tulee panostaa ja laajempaa maankäytön yhteensovittamista tarvitaan.

Sirpa Thessler

Johtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 06.02.2026 klo 08:55:47.

Lausunnon valmistelija(t):

Saara Kattainen

Antti Paasivaara

Liitteet:

Tiedoksi: